

Ptáci – žijí tady s námi, duben

- CÍL:** Podpořit rozmanité aktivity vedoucích ke zvýšení informovanosti dětí i dospělých, i podpora konkrétních programů k udržení a zvýšení biodiverzity druhů ptactva, zachování jejich populace a na ochranu jejich přírodního prostředí v blízkosti lidských sídel na území Zlínského kraje.
- MOTIVACE:** Zdánlivě jsou všude kolem nás. Jsou známí a oblíbení. Vždyť kdo by neměl rád ranní ptačí trylkování po dlouhé zimě! A snad každý si vzpomene na počítání let s kukačkou či jasný zpěv skřivánka pod modrou letní oblohou. A co teprve pohádkové sovi houkání či příběhy o miminkách, která nosí vrána nebo čáp. Jenže prostředí kolem nás se mění a mění se i počty ptačích druhů a počty jedinců.
- Více o ptačím tématu na webu České společnosti ornitologické www.birdlife.cz
- CÍLOVÁ SKUPINA:** žáci MŠ, ZŠ, SŠ, dospělí
- DOBA TRVÁNÍ:** dle náročnosti vybraných aktivit
- MÍSTO:** Pracovna, okolí školy, park, les, hřiště, veřejná prostranství
- POMŮCKY:** dle vybraných aktivit

METODY A FORMY PRÁCE:

Praktické, v praxi ověřené náměty na organizaci různých aktivit:

- terénní ornitologická exkurze
- exkurze či vycházka s vyvěšováním budek
- vítání ptačího zpěvu
- soutěž (znalostní, výtvarná, pěvecká, literární, fotografická, ...)
- přírodovědná stezka pro žáky či veřejnost
- tvořivé odpoledne pro rodiče a prarodiče s dětmi – výroba budek, krmítek, pítek
- koncert
- happening
- výstava fotografií, obrázků, výtvarných děl, pohlednic apod.
- výstava krmítek či budek a pítek
- výukový či lektorský program pro děti
- seminář či jiná vzdělávací akce pro dospělé
- praktický seminář s ukázkou výroby budek či krmítek
- praktické ukázky práce s handicapovanými dravci
- beseda s odborníky
- brigáda v parku, lese, školní zahradě apod.
- zpracování metodického či pracovního listu
- zpracování a vydání informačních, osvětových materiálů
- zpracování a vydání článku

www.liska-evvo.cz/osvetovekampane

MŠ

I. st.
ZŠ

II. st.
ZŠ

SŠ

REFLEXE: Společné vyhodnocení, diskuse, fotodokumentace, video dokumentace, prezentace na internetových v místních novinách.

TEMATICKÉ OKRUHY PRŮŘEZOVÉHO TÉMATU ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA:

- **Základní podmínky života:** Ekosystémy – druhová rozmanitost.
- **Lidské aktivity a problémy ŽP:** úbytek ptačí populace, ochrana přírody, změny v krajině, dlouhodobé programy zaměřené na růst ekologického vědomí veřejnosti.
- **Vztah člověka a prostředí:** místní problémy ŽP.

DIDAKTICKÝ TEXT:

PTÁCI – žijí tady s námi

Osvětovou kampaň „**Ptáci – žijí tady s námi**“ realizuje Líska – občanské sdružení pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu ve Zlínském kraji.

Cílem osvětové kampaně je podpora rozmanitých aktivit vedoucích ke zvýšení informovanosti veřejnosti i podpora konkrétních programů k udržení a zvýšení biodiverzity druhů ptactva, zachování jejich populace a ochraně jejich přírodního prostředí v blízkosti lidských sídel na území Zlínského kraje.

Kampaň je mimo jiné inspirována významnými „ptačími“ dny:

- Mezinárodní den ptactva, který připadá na 1. duben.
- Vítání ptačího zpěvu si připomínáme zpravidla 1. až 2. května.
- Podzimní Festival ptactva bývá pořádán pravidelně v době, kdy Evropou a vlastně i celým světem migrují obrovská množství ptáků na svá zimoviště, zpravidla jde o první víkend v říjnu.

Česká společnost ornitologická každoročně od roku 1992 vyhláší Ptáka roku. Posláním této akce je upozornit na zajímavé ptačí druhy žijící kolem nás a vybídnout veřejnost k jejich sledování a praktické ochraně, zvýšit zájem o ptactvo a přírodu vůbec.

OBSAH KAMPANĚ – nabídka aktivit a programů Lísky:

- Metodické listy pro pedagogy, plakát Jak vyrobit ptačí budku, informační list (v elektronické podobě).
- Knihy, metodické materiály a pomůcky (k zapůjčení v knihovně).
- Informace v rozesílce a na webu Lísky.
- Tiskové zprávy, odborné články.
- Kontakty.
- Poradenství školám i pro veřejnost (jak vyrobit a umístit budku, jak se starat o ptactvo v zimních měsících, co se zraněným ptákem apod.).

www.liska-evvo.cz/osvetovekampane

Kontakt: infoevvo@seznam.cz

Užitečné odkazy – odborné informace:

- www.birdlife.cz
- <http://www.nasiptaci.cz/>
- www.csop.cz
- www.ptacizahrady.cz
- <http://priroda-zahrada.cz/tag/nasi-ptaci>
- www.abecedazahrady.cz
- http://www.rozhlas.cz/priroda/zvirata/_zprava/1017942

Užitečné odkazy – tvořivá činnost:

- <http://www.celysvet.cz/omalovanky-k-vytisknuti-zvirata-ptaci-cap>
- <http://www.i-creative.cz/2010/01/08/omalovanky-ptaci-v-zime/>
- <http://www.predsokolaci.cz/?p=10210>

Zapojení partnerů – kontakty:

VIS Bílé Karpaty, <http://www.bilekarpaty.cz/vis/>

SVČ Klubko Staré Město, <http://www.klubkosm.cz/>

Centrum Veronica Hostětín, <http://hostetin.veronica.cz/>

ALCEDO – středisko volného času Vsetín, www.alcedovsetin.cz

Muzem regionu Valašsko, www.muzeumvalassko.cz

DDM Uherský Brod, <http://www.ddmub.cz/>

Město Valašské Klobouky, <http://www.valasskeklobouky.cz/>

PC Trnka při DDM Uherské Hradiště, p.o., www.trnka.xf.cz

MŠ

I. st.
ZŠII. st.
ZŠ

SŠ

Odborné články:

PTÁCI – ŽIJÍ TADY S NÁMI

Ptáci odjakživa přitahovali pozornost člověka a mezi lidmi bezesporu patří mezi nejpůvodnější skupiny živočichů na naší planetě. Vidíme je všude kolem sebe – na zahradě a v parku, v lese, na poli, vysoko v horách, u rybníka, v poklidné vesnici stejně jako v rušném prostředí velkoměsta. Setkáme se s nimi na poštovních známkách, v místních názvech i vlastních jménech lidí, v malířské tvorbě či v lidových písních. Krásné zbarvení, zajímavý způsob života, možnost létat, výrazné hlasové projevy i tajemstvím opředené ptačí tahy fascinovaly člověka odnepaměti, a proto má většina lidí k ptákům vřelý citový vztah.

Všeobecně se ví, že ptáci mají v přírodě obrovský a nezastupitelný ekologický a pro člověka i ekonomický význam. Pro svoji početnost zaujímají významné postavení v potravních řetězcích. Zejména v dnešní zemědělské krajině, v našich zahradách či sadech, se ptáci významně podílí na likvidaci hmyzích i drobných polních škůdců. Jen pro příklad: víte, že jedna rodina sýkor koňader posbírá za rok až 50 kg nejrůznějšího hmyzu či že náš nejběžnější dravec, káně lesní, uloví ročně až 2000 hrabošů polních, kteří páchají nemalé škody na zemědělských produktech? Stejný význam mají ptáci i např. v lesích, kde podobně jako v zemědělské krajině pomáhají významně udržovat biologickou rovnováhu, která je v současných, člověkem uměle vytvořených ekosystémech snadno narušitelná. A i když bychom pominuli ekologický význam ptáků v naší přírodě, dovedli bychom si my lidé představit jarní období bez té široké palety nejrůznějších ptačích zpěvů? Nebylo by nám po té letošní dlouhé zimě bez zpívajících ptáků trochu smutno?

Važme si toho, že s námi doposud spousta ptačích druhů sdílí stejné životní prostředí, protože do budoucna to tak být nemusí. Negativní a trvalé zásahy člověka v krajině i v místech lidských sídel způsobují značný pokles stavů mnoha druhů ptáků, některým evropským druhům hrozí i dnes vyhynutí. Vědci zjistili, že až 40 % evropských ptačích druhů trvale ubývá. Vlivů, které způsobují úbytek ptáků ve volné krajině, ve městech i na vesnicích, je celá řada. Jednou ze zásadních příčin je zhoršení stavu či zánik biotopu, kde ptáci žijí, způsobené nadměrným využíváním prostředí lidmi. Kvůli člověku tak ubývá hnízdních a úkrytových příležitostí, ptáci jsou nadměrně rušeni při hnízdění a zhoršuje se jim potravní nabídka. Nemalou měrou se na snižování počtu druhů i množství hnízdních ptáků podepsalo nadměrné odlesňování, nevhodná skladba dřevin v lesích, velkoplošné hospodaření s využíváním těžké techniky a chemizace v zemědělství, intoxikace prostředí, změny klimatu či okyselení prostředí vlivem kyselých dešťů, které způsobuje změnu potravní nabídky. A do toho všeho ještě obrovský nárůst dopravy, kdy u nás každoročně nárazem do projíždějícího auta skončí svůj život tisíce ptáků. Pokud bude tento trend postupovat, může se stát, že některé ptačí druhy budou znát naše děti či vnoučata již jen z obrázků a jejich zpěv si poslechnou leda tak z magnetofonové nahrávky, protože z naší přírody navždy zmizí.

Každý z nás můžeme nějak k ochraně ptáků přispět, ať už na vlastní zahradě, na chatě či na chalupě, ve svém lese, na školním pozemku nebo v městském parku. Je to většinou jen otázkou naší dobré vůle a chuti pro ptáky kolem nás něco udělat. Ptákům totiž nejvíce pomůžeme, pokud se budeme v místě svého bydliště i ve volné krajině chovat tak, aby zde mohli přirozeně nalézt dostatek potravy, úkrytů i hnízdních možností. Můžeme si být jisti, že pokud na vlastní zahradě budeme po celé ploše každý týden sekačkou sekat trávu, vykáčíme všechny staré stromy a nahradíme je mladými ovocnany, které budeme ještě chemicky ošetřovat, tak se ptáci naší sterilní zahradě budou většinou úspěšně vyhýbat. Nebudou tam mít vhodné podmínky pro život. Přitom vytvoření takové malé ptačí oázy třeba na zahradě u vašeho domu není až tak moc složité. Důležité je, aby vaše zahrada byla co nejpěstřejší. Kromě stromů by zde rozhodně neměly chybět vhodné druhy keřů, jejichž plody se mohou ptáci živit a třeba i malé zarostlé zákoutí, kde ptáci naleznou možnost úkrytu i příležitost k hnízdění. Pokud nebudeme celou plochu zahrady každý týden kosit a ponecháme alespoň místy přirozenou louku, do zahrady se nám nastěhuje i spousta bezobratlých živočichů, kteří poskytnou ptákům dostatek potravy.

Nedostatek hnízdních příležitostí můžeme dutinovým ptákům úspěšně vynahradit vyvěšenými budkami. Pro sýkory, brhlíka lesního, rehka zahradního, lejska bělokrkého nebo třeba špačka obecného vyvěšujeme klasické dřevěné budky na stromy. Naopak pod střechem budovy umístíme vhodnou polobudku pro rehka domácího, konipasa bílého nebo lejska šedého. Na vhodné místo na budově nebo třeba i na balkoně můžeme také připravit podložku pod hnízdo vlaštovky, jiříčky nebo i rehka domácího. Obrovský význam pro ptáky má, pokud ponecháme v zahradě starý strom se spoustou dutin, kde ptáci naleznou nejen hnízdní možnosti, ale také potravu. Na naší zahradě jsem ponechal torzo staré jabloně s několika dutinami po strakapoudech a v loňském roce zde v jednom období hnízdily tři druhy ptáků současně – strakapoud velký, špaček obecný a sýkora uhelníček. Přespávat sem zalétala také žluna zelená. A to máme na zahradě i spousta ptačích budek, které jsou z většiny obsazené.

Na zahradě by ptáci měli nalézt také dostatek vody na pití i ke koupání. Pokud nemáme zahradní jezírko s dobrým přístupem pro žíznivé ptáky, je velmi vhodné jim na zahradě nebo i na malé zahrádce před domem umístit ptačí napajedlo. Většinou postačí větší mělká keramická nádoba nebo prohlubeň vytesaná do většího kamene či ve vydlabaném kmenu, pravidelně doplňovaná vodou. Napajedlo by mělo být umístěno na otevřeném místě, aby se ptáci při pití či koupání cítili bezpečně. Ptáci si na napajedlo brzy zvyknou a na vaší zahradě naleznou vodu, která zejména v době sucha může být pro hnízdní ptáky problém.

V zimním období je vhodné ptáky na zahradě či jinde v blízkosti lidských sídel přikrmovat. Nejenže zejména drobným zpěvným ptákům tak pomůžeme přečkat nepříznivé období s nedostatkem přirozené potravy, ale máme jedinečnou možnost si ptáky

MŠ

I. st.
ZŠII. st.
ZŠ

SŠ

na krmítka prohlédnout pěkně zblízka. Pokud máme v blízkosti krmítka vyvěšené ptačí budky, ptáci v nich v zimě s oblibou přespávají a někteří v nich na jaře i zahnízdí.

Přetvoření naší zahrady v takový malý ptačí ráj nestojí mnoho námahy a odměnou nám jistě bude kromě užitku také celoroční potěšení z přítomnosti našich milých opeřenců.

Miroslav Dvorský, Ochránci přírody Valašské Meziříčí, www.ochranc.cz, únor 2010

VZÁCNĚJŠÍ DRUHY PTÁKŮ VE ZLÍNSKÉM KRAJI A VÝZNAČNĚJŠÍ ORNITOLOGICKÉ LOKALITY

Ve Zlínském kraji se nachází několik ornitologicky významných lokalit a celkem tři ptačí oblasti, které jsou začleněny do celoevropského systému ochrany přírody v rámci soustavy NATURA 2000. Jedná se o **Hostýnské vrchy** a v CHKO **Beskydy** pak **Horní Vsacko** a částečně i Beskydy, tedy horská území na západním výběžku Karpat. Zatímco Hostýnské vrchy jsou významné zejména výskytem početnější populace **strakapouda bělohřbetého** a **lejska malého**, zbývající dvě ptačí území chrání vzácné druhy ptáků jak horských lesů, tak ohrožené druhy podhorské a horské zemědělské krajiny. Mezi velmi vzácné ptačí druhy žijící v této oblasti patří **puštík bělavý**. Je to po **výrovi velkém**, který rovněž v počtu několika párů ve Zlínském kraji hnízdí, naše druhá největší sova a kromě Beskyd a Horního Vsacka žije v České republice již jen na Šumavě. Hnízdí zde také naše nejmenší sova, **kulišek nejmenší**, která není větší než špaček, a podobně jako puštika bělavého ji spíše uslyšíme než uvidíme. Dalším vzácně se vyskytujícím druhem sovy je **sýc rousný**. S oblibou hnízdí v dutinách po datlu černém a jeho výrazný a nezaměnitelný hlas pu-pu-pu-pu-pu je slyšet za bezvětřných nocí stovky metrů daleko. Dříve běžnější **sýček obecný** se dnes již v rámci celé ČR vyskytuje velmi vzácně a např. z okresu Vsetín nemají ornitologové žádné doložené hnízdění tohoto druhu z posledních let.

K velmi vzácným ptačím druhům bezesporu náleží také **tetřev hlušec**. Ačkoliv ještě v 19. století patřily Beskydy k nejbohatším lokalitám s výskytem tetřeva v České republice, dnes tu přežívá sotva několik jedinců. Tento druh ohrožuje zejména intenzivní těžba v lesích, nevhodná druhová skladba dřevin a také nadměrný turistický ruch. O poznání lépe je na tom další kurovitý pták, **jeřábek lesní**, který patří sice k vzácným ptačím druhům Zlínského kraje, ale jeho výskyt zde není tak kritický jako u tetřeva.

Beskydské horské lesy, bučiny či jedlobučiny a horské smrčiny jsou domovem dvou vzácných druhů šplhavců. Jedná se o **strakapouda bělohřbetého** a **datlíka tříprstého**. Zatímco strakapouda bělohřbetého uslyšíme nebo uvidíme spíše ve smíšených lesích často s převahou buku, datlík tříprstý žije převážně v pralesovitých porostech horských smrčín, často až v nejvyšší položené oblasti. Na rozdíl od většiny strakapoudů, kteří mají červeně zbarvené temeno hlavy, má sameček datlíka žlutě zbarvenou čepičku. Další dva druhy šplhavců, **datel černý** a **zluna šedá**, jsou již o poznání běžnější a vnímavější pozorovatel se s nimi může setkat na mnohých místech ve Zlínském kraji.

Z dalších naturových druhů ptáků hnízdí ve zmíněných ptačích oblastech i na jiných místech ve Zlínském kraji pravidelně také **čáp černý**. Na rozdíl od všeobecně známého a populárního čápa bílého je to plachý pták, hnízdící v souvislejších lesních komplexech od nížin až po horské oblasti. I když je to velký pták, najít jeho hnízdo není až tak snadné.

Vzácným obyvatelem přirozených lesů Hostýnských vrchů a Horního Vsacka je **lejsek malý**, nenápadný pěvec podobný běžně se vyskytující července obecné. Právě ptačí oblasti ve Zlínském kraji patří mezi území s nejvyšším počtem hnízdících párů tohoto druhu v České republice.

Z celosvětově ohrožených ptačích druhů hnízdí zejména na vlhčích podhorských loukách ve Zlínském kraji **chřástal polní**. Ozývá se převážně v noci svým nezaměnitelným hlasem a je potěšitelné, že např. na Valašsku s útlumem intenzivního zemědělství jeho počty začaly narůstat. Stále je však ohrožen velkoplošným kosením lučních porostů v hnízdní době a také zalesňováním luk.

V křovinatých biotopech zejména na loukách a pastvinách se setkáme také s dalšími vzácnějšími druhy pěvců, a sice **tuhýkem obecným** a **pěnicí vlašskou**. Vyhovují jim zejména porosty planých trnek, hlohů a šípkových růží, kde naleznou bezpečný úkryt pro svoje hnízda.

K silně ohroženým ptačím druhům ve Zlínském kraji patří **ledňáček říční**. Tento létající drahokam, jak jej mnozí lidé nazývají, si vyhrabává hnízdní nory v kolmých písčítých a hlinitých březích řek, potoků nebo např. štěrkovent. Je velmi vážně ohrožen zejména popovodňovými opravami břehových nátrží a necitlivými úpravami toků. Z řádu srostloprstých ve Zlínském kraji dále zřejmě velmi vzácně hnízdí i **dudek chocholatý** a v posledních letech i z jižněji položených oblastí expandující **vlha pestrá**. Tento druh, hnízdící dříve vzácně jen na jižní Moravě, dnes každoročně hnízdí např. i na Kroměřížsku.

V posledních letech zaznamenávají ornitologové ve Zlínském kraji také zvýšený výskyt **orla mořského**. V minulosti se zde vyskytoval hlavně v nivě řeky Moravy a Bečvy převážně od podzimu do jara, v posledních letech se na několika lokalitách zdržují tito ptáci i v hnízdním období a jistě je jen otázkou času, kdy i ve Zlínském kraji bude tento největší z evropských orlů hnízdit.

V Beskydech byl ve spolupráci se státní ochranou přírody na Slovensku zahájen projekt na návrat **orla skalního**. Tento druh zde v minulosti hnízdil a byl vyhuben člověkem. Odchovaná mláďata ze slovenských hnízd budou po dobu pěti let vypouštěna

MŠ

I. st.
ZŠII. st.
ZŠ

SŠ

na vhodném místě a realizátoři projektu si slibují, že po skončení projektu je naděje na opětovné zahánění orla skalního v oblasti Beskyd.

Vzácnějších a zajímavých druhů ptáků samozřejmě žije ve Zlínském kraji ještě celá řada a není účelem toho článku je všechny vyjmenovat.

Kromě uvedených ptačích oblastí se ve Zlínském kraji nachází několik ornitologicky významných a zajímavých lokalit. V první řadě jsou to **Záhlinické rybníky** na Kroměřížsku. Tato soustava rybníků a navazující nivní louky a okolní lužní lesy patří k nejvýznamnějším ornitologickým lokalitám na Moravě. Hnízdí zde celá řada druhů vodních a mokřadních ptáků a význam této lokality ještě narůstá v době jarního a podzimního tahu, kdy zde můžeme pozorovat i řadu u nás velmi vzácných druhů ptáků ze severní i jižní Evropy. Na Kroměřížsku je zajímavou ornitologickou lokalitou mokřad Bašňov a také Chropyňské rybníky se známou kolonií **racka chechtavého**.

V okrese Vsetín jsou pro hnízdící i protahující vodní a bahenní ptáky významné **Choryňské rybníky s přílehlou PR Choryňský mokřad**. V posledních letech zde v několika párech hnízdí i např. **husa velká**.

Problematickým ptačím druhem Zlínského kraje je v posledních letech **kormorán velký**. Jen na řece Bečvě na Vsetínsku, Valašskomeziříčsku a Rožnovsku každoročně zimuje 500–700 těchto rybožravých ptáků. I z pohledu ochránců přírody je jejich výskyt v takovém množství značně problematický, neboť výrazně narušují rovnováhu říčního ekosystému.

Miroslav Dvorský, březen 2010

MEZINÁRODNÍ DEN PTAČTVA – 1. DUBEN

Mrazivá, na horách často na sních bohatá zima tvrdě prověří přezimující opeřence. Na krmítcích u domů i v zahradách se to hladovými ptáky jen hemží. Sýkory modřinky, koňadry, babky, uhelníci, brhlíci, vrabci polní, dlaskové, zvonci zelení, barevní stehlíci i severští jikavci zalétají na olejnatá semena slunečnice, kosi černí a drozdi kvícaly na rozpulená jablka, sojky a strakapoudi velcí zase s oblibou na zavěšený hovězí lůž. Každý, kdo má rád přírodu, soucítí v mrazivých dnech se zimujícími ptáky a pravidelným zasypáváním do krmítek se jim snažit pomoci přežít nepříznivé období.

Aktivita ptáků se s přibývajícím světlem a pozvolným oteplováním zvyšuje. Parky ve městech i lesy se rozeznávají melancholickým zpěvem drozdů brávníků, ve městech i mezi panelovými domy houkají hrdličky zahradní, na zahradách je možno již za slunečných únorových dnů slyšet zpívat přezimující kosy, sýkory, pískat brhlíky lesní a další ptačí drobotinu, která nám takto zvěstuje, že jaro se nezadržitelně blíží. K náznakům blížícího se jara patří i tzv. bubnování některých datlovitých ptáků. Často tak můžeme i v městské zeleni uslyšet už od února strakapouda velkého, bubnujícího na nějaké suché větvi (někdy dokonce i na krytu pouliční lampy nebo na bleskosvodu), tento nezaměnitelný rituál patří k jeho námluvám. V lesích a větších parcích bývá nápadné soví houkání. Typický hlas naší nejběžnější sovy, puštika obecného, pozná asi každý, vzácněji však na Valašsku uslyšíme i další druhy sov – výra velkého, sýce rousného nebo kulíška nejmenšího.

Počátkem března se na Valaško vracejí první ptáci ze zimovišť – skřivani polní, špačci obecní, konipasi bílí i horští, drozdi zpěvní, na podmáčených loukách a polích u rybníků poblíž Bečvy se objevují první čejky chocholaté. V teplém jarním počasí, zpravidla v polovině března přiletí první rehci domácí, pěvušky modré a červenky obecné, na Choryňských rybnících se objevují severské kachny, které se pomalu vrací na hnízdiště ležící severně nebo severovýchodně od České republiky. Jedná se např. o morčáky velké, hvízdáky euroasijské nebo ostralky štíhlé. Pokud teplý průběh jara pokračuje, koncem března se už objeví první čápi i vlaštovky. A přilétajících druhů ptáků s nástupem jara přibývá.

A víte, že i ptáci mají svůj svátek? A dokonce už pěkně dlouho, protože Mezinárodní den ptactva se slaví již více než 100 let. V roce 1902 byla v Paříži uzavřena tzv. „Úmluva na ochranu ptactva pro zemědělství užitečného“ a o dva roky později, přesně 1. dubna 1906, byla podepsána „Mezinárodní konvence o ochraně užitečného ptactva“. Právě na památku této úmluvy se 1. duben slaví jako Mezinárodní den ptactva. U nás je ale tradice oslav Dne ptactva ještě starší, neboť prvně byl Den ptáků a také stromů vyhlášen jako akce pro školy v tehdejší Rakousko-Uhersku již 1. dubna 1900.

A proč byl vlastně Mezinárodní den ptactva vyhlášen? Aby si lidé při nejrůznějších exkurzích a vycházkách do přírody uvědomili nejen význam ptáků v přírodě, ale také co ptáky nejvíce ohrožuje, jak jim pomoci při jejich ochraně i ochraně jejich stanovišť. Vždyť podle mezinárodní organizace BirdLife International každoročně zahyne jen v období jarního a podzimního tahu více než 1 milion ptáků, a to zejména kvůli nezodpovědným lovcům ve Středomoří (zejména na Kypru). Kolik ptáků skončí svůj život nárazem do auta na silnicích nebo kolika ptačím druhům zničil člověk jejich přirozená stanoviště, takže dnes nemá spousta ptačích druhů prostě kde hnízdit? Důvodů, proč ubývá ptáků nejen u nás, ale i v celé Evropě, je celá řada a není účelem tohoto článku všechny je uvádět. Důležité je, aby si každý člověk, třeba při příležitosti Mezinárodního dne ptactva, uvědomil, jak může ptákům pomoci.

MŠ

I. st.
ZŠII. st.
ZŠ

SSŠ

Lásku k ptákům i celé přírodě je důležité vštěpovat dětem od nejtělejšího věku, zásadní roli zde hraje rodina a škola. Právě školy mohou pořádáním nejrozličnějších osvětových akcí pomoci budovat u svých žáků pozitivní vztah k našim opeřencům. Zúčastnit se může opravdu každé školské zařízení a aktivitám se meze nekladou. Může to být např. uspořádání vědomostní, výtvarné či recitační soutěže na téma „Ptáci kolem nás“. Děti mohou také sledovat přelety nápadnějších ptačích druhů v blízkosti svého bydliště (např. přelet čápa bílého na hnízdo v obci, kukačky, vlaštovky a dalších druhů) a se svým pozorováním a případně životem tohoto druhu seznámí v hodinách přírodopisu či biologie ostatní spolužáky. Určitě zajímavá bude ornitologická vycházka na školní zahradu, do blízkého parku nebo na nějakou význačnější ornitologickou lokalitu v okolí. Pod vedením pedagogů nebo třeba místního ornitologa žáci poznají zdejší ptáky, všimají si tvaru ptačího těla, zobáku, jejich letu i způsobu získávání potravy, naslouchají ptačím zpěvům i hlasům a naučí se některé ptačí druhy rozpoznat.

Právě bližší poznání pomáhá vytvářet vztah nejen k ptákům, ale k celé přírodě. Je předpoklad, že každý, kdo přírodu lépe pozná, se jí snaží i chránit. Exkurze je možno uspořádat nejen v rámci Mezinárodního dne ptactva, ale také v rámci dalších osvětových akcí, které pořádá Česká ornitologická společnost – Vítání ptačího zpěvu a Ptačího festivalu. Zatímco první akce probíhá v prvních květnových dnech a je zaměřena na poslouchání a determinaci ptačích zpěvů a hlasů v naší přírodě, při Podzimním festivalu ptactva sledují účastníci ptáky shromažďující se před odletem na zimoviště.

Už tradičně je Mezinárodní den ptactva spojován s výrobou a vyvěšováním ptačích budek. Každá škola tak může např. vyhlásit soutěž o nejkrásnější ptačí budku, případně pro šikovnější děti a jejich rodiče zorganizovat výrobu ptačích budek, které pak společně vyvěsí pro ptáky na školní zahradě či v blízkém parku. Děti tak mohou v průběhu jara sledovat osídlování ptačích budek a blíže se seznámí s ptáky, kteří v nich hnízdí. Další z možností, jak pomáhat ptákům třeba na školní zahradě, je výsadba vhodných keřů, které budou ptákům poskytovat nejen úkryt a hnízdní možnost, ale na podzim a v zimě i potravu v podobě nejrozličnějších bobulí. V zimním období by pak mělo být samozřejmostí přikrmování ptáků na krmítcích. Každá škola by měla mít na školní zahradě či pozemku větší ptačí krmítko, o které se žáci budou starat a pravidelně ptákům sypat. Děti díky tomu mohou zblízka sledovat přilétající ptačí strážníky a naučí se je poznávat. Školy mohou uspořádat pro své žáky výtvarnou či fotografickou soutěž o zdokumentování nejkrásnějšího krmítka ve svém okolí nebo se žáci takové krmítka na podzim třeba při školních dílnách pokusí vyrobit.

Možností, jak pomáhat ptákům, je celá řada, záleží na každém z nás. Každá, byť i drobná pomoc je přínosem.

Mirek Dvorský, březen 2012

MŠ

HANDICAPOVANÍ PTÁCI ODKÁZANÍ NA LIDSKOU POMOC

Každý rok se dostává do rukou člověka velké množství zraněných, nemocných, vyčerpaných, nevyspělých nebo jinak handicapovaných ptáků, jejichž záchranou se zabývají obecně prospěšné společnosti, občanská sdružení a záchranné stanice sdružené v Národní síti stanic pro handicapované živočichy koordinované Českým svazem ochránců přírody. Asi 55 % zvířat se podaří vrátit zpět do přírody. Trvale handicapovaní jedinci, kteří musí zůstat v zajetí, jsou využíváni jako tzv. náhradní rodiče (odchov osiřelých mláďat) nebo pro výukové a expoziční účely.

Důvody přijetí ptáků do záchranných stanic jsou různé, k nejčastějším patří:

- zranění způsobená dopravními prostředky
- popálení elektrickým proudem
- nárazy do drátů elektrického vedení
- nárazy do velkých prosklených ploch
- postřelení, chycení do pytláckých pastí, přiotrávení
- vysílení organismu (zejména v zimě), choroba
- zranění způsobené jiným živočichem

Velkou samostatnou skupinu tvoří přijatá mláďata, která mnohdy lidé odeberou z přírody zbytečně. Jde často o opeřená ptáčata, jež se učí létat a pohybují se neobratně při zemi. V případě nalezení takového tvora je možné jej zvednout ze země a posadit na nejbližší strom či zídku, kde ho rodiče najdou a budou o něj dále pečovat. Lidskou péči potřebují pouze mláďata s patrným zraněním nebo neopeřená ptáčata nalezená mimo hnízdo, pokud není možný jejich návrat do hnízda (např. z důvodu zničení hnízda povětrnostními vlivy, pádem stromu, atd...).

Jak poznáme zraněného ptáka?

- nemůže létat
- drží křídla či pánevní končetiny v nepřirozené poloze
- má vnější krvácející poranění
- sedí načepýřený na zemi, nejeví zájem o okolí

I. st.
ZŠII. st.
ZŠ

SŠ

Jak postupovat v případě nálezu zraněného, nemocného či jinak handicapovaného ptáka?

Pokud máte možnost, kontaktujte některou ze záchranných stanic, odborníci navrhnou další postup. Handicapovaní ptáci jsou silně stresováni, jednak z důvodu svého zranění a také z kontaktu s člověkem, proto se všemi možnými prostředky brání. Obezřetnost je důležitá hlavně při manipulaci s dravci, sovami a brodivými ptáky, nicméně i zástupci dalších řádů mohou ve stresové situaci způsobit člověku nepříjemné poranění. Při odchytu používáme nejlépe rukavice a to nejen z bezpečnostních, ale i hygienických důvodů. Se zraněným tvorem zacházíme maximálně šetrně, abychom jeho zranění nezhorsili nebo nezpůsobili další. Doma umístíme postiženého jedince do papírové krabice či dřevěné bedny (odpovídající velikosti) nebo do plastové přepravky pro zvířata, kterou musíme zakrýt, aby se zraněný pták dále nestresoval děním kolem sebe. Zraněného ptáka nikdy nezavíráme do klece, voliéry nebo králikárny, musíme mít na mysli, že se jedná o divokého živočicha, který se snaží jakýmkoli způsobem prchat před člověkem a v kleci by se mohl doslova umlátit.

Následnou péči o handicapované jedince přenechejte vždy odborníkům, proto neprodleně kontaktujte nejbližší záchrannou stanicí, případně veterinárního lékaře nebo policii, kteří zajistí umístění zvířete ve stanici. Všichni ptáci jsou dle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny chráněni, není tedy možné je bez povolení držet v zajetí.

Jak můžeme pomoci záchranným stanicím při péči o handicapované živočichy?

Pokud vám není lhostejný osud poraněného či jinak potřebného zvířete, můžete přispět na péči o něj, a to hned několika způsoby a svou podporu zacílit zcela konkrétně:

- zasláním dárcovské sms ve tvaru **DMS ZVIREVNOUZI na telefonní číslo 87 777**
- finančním darem na účet vybrané záchranné stanice

Chcete-li podpořit svůj oblíbený druh zvířete, můžete ho symbolicky adoptovat.

Příklady ročních průměrných nákladů souvisejících se zajištěním komplexní péče o trvale handicapované ptáky (údaje z roku 2010):

Raroh velký – 10.000 Kč

Káně lesní – 7.000 Kč

Poštolka obecná – 5.000 Kč

Sova pálená – 6.000 Kč

Čáp bílý – 15.000 Kč

Krkavec velký – 8.000 Kč

Náklady na konkrétní případy:

Záchrana mláděte veverky stojí 1.000 Kč, vyléčení zlomeného křídla káně lesní stojí 5.000 Kč, záchrana nevypělého ježka stojí 500 Kč.

Možná je také **hmotná pomoc** v podobě krmiv, zdravotnických materiálů, stavebních materiálů, atd... (záleží na domluvě s konkrétní záchrannou stanicí).

Kamila Křupalová, ČSOP Hošťálková, leden 2010

Našli jste poraněného či opuštěného ptáka? Snažte se jej co nejdříve dopravit k veterináři nebo kontaktujte nejbližší **stanici pro handicapované živočichy**, která se o něj postará. Více na www.csop.cz či www.birdlife.cz

Ve Zlínském kraji můžete kontaktovat například ochránce přírody z Valašského Meziříčí, více na www.ochranc.cz, valmez@ochranc.cz, či z Hošťálkové sectori@seznam.cz

MŠ

I. st.
ZŠII. st.
ZŠ

SŠ